

Secinājumi un ieteikumi

Pārskats par tautas attīstību Latvijā 2003. gadā analizē cilvēkdrošības stāvokli Latvijā. Tā sešās nodaļās izgaismota viena doma: lai Latvijas iedzīvotāji kopumā labāk tiktu galā ar reālajiem un potenciālajiem draudiem, kā arī subjektīvajiem bažu iemesliem, kas mazina viņu cilvēkdrošību, būtiski jāpastiprina viņu **drošumspējas faktori**.

Pieci galvenie drošumspējas faktori aprādīti 1. nodaļā. Četri no tiem saistīti ar “drošības gādniekiem” – ar indivīdu pašu, ar viņa tuviniekiem, ar sabiedriskajiem tīkliem, valdību un starptautiskām organizācijām. Piektais faktors ir visaptverošs – ekonomiskā drošība. Pieci drošumspējas faktori ir šādi:

DF1 Pozitīvas indivīda īpašības

- Apmierinātība ar dzīvi
- Pārlicība, ka spēj ietekmēt apstākļus / Uzņēmība
- Pašcieņa
- Veselība
- Ticība Dievam
- Piederības apziņa

DF2 Pozitīvas tuvākās attiecības

DF3 Ekonomiskā drošība (paredzami, pietiekami ienākumi)

DF4 Tīklspēja (spēja pozitīvi iesaistīties sabiedriskos tīklos)

DF5 Sadarbīga uzticēšanās valsts institūcijām un starptautiskām organizācijām

Cilvēki ar augstu drošumspēju prot izstrādāt efektīvas **drošumstratēģijas**. Tās viņiem palīdz novērtēt, ar kādu risku jāreķinās nedrošās situācijās, noskaidrot, kādi iekšēji un ārēji draudu novēršanas resursi pieejami, un attiecīgi rīkoties. Te noder vairākas apgūstamas un iemācāmas **drošumprasmes**, piemēram:

- prasme uztvert agrīnus brīdinājuma signālus;
- prasme piekļūt informācijai par problēmu;
- prasme šo informāciju sistematizēt;
- prasme rīkoties;
- prasme sadarboties ar citiem.

Ne vienmēr savas drošības problēmas visefektīvāk ir risināt ar individuālu rīcību. Daudzos gadījumos draudu novēršanā un vispār savas drošības pastiprināšanā cilvēks vairāk var panākt, ja

drošības konstelācijās kopienas, valsts un starptautiskajā līmenī sadarbojas ar citiem. Sadarbībai jābūt koordinētai. Katrai iesaistītajai personai jāpazīnās sava loma un jāpaļaujas uz to, ka arī citi pildīs savus pienākumus.

Savi iekšējie un ārējie drošumspējas faktori jāstiprina, drošumstratēģiju izstrādāšanas māka jāapgūst un citas drošumprasmes sevi jāattīsta itin visiem, taču sevišķi neatliekami tas būtu jā dara **cilvēkiem, kuri cieš no galējas trauksmes un galējas nedrošības sekām**. Pirmām kārtām tie varētu būt indivīdi, kuriem jebkādā kombinācijā piemīt vairāk nekā viena no šādām pazīmēm:

- bezdarbnieks vai bez pastāvīga darba;
- dzīvo zem iztikas minimuma;
- slikts veselības stāvoklis;
- pārdzīvojis personīgu zaudējumu;
- dzīvo Latgales reģionā;
- pārcietis fizisku vai emocionālu varmācību;
- sievietē;
- atturīgs saskarsmē ar citiem;
- kopumā neapmierināts ar savu dzīvi.

Grupa, kurai šajā ziņā jāvelta pavisam īpaša uzmanība, ir **bērni**, jo tas, ko iegūsim, stiprinot bērnu drošumspēju, daudzkārt atbalsosies viņu vienaudžu un nākamo paaudžu drošumspējā. Sevišķi jāparūpējas par bērniem, kuri dzīvo starp cilvēkiem ar augstu nedrošības līmeni.

Problēmas

ANO Attīstības programmas Latvijā 2002. gada pētījumā par cilvēkdrošību konstatēts, ka 2002.–2003. gadā Latvijas iedzīvotājiem lielas bažas bijušas vismaz par piecām daļēji savā starpā saistītām cilvēkdrošības **problēmām**:

- ekonomiskā drošība, it īpaši ienākumu regularitāte un pietiekamība;
- finansiāli un citādi pieejama kvalitatīva medicīniskā aprūpe;
- narkotiku izplatība;
- HIV izplatība un saslimstība ar AIDS;
- organizētās noziedzības sekas.

Pētījuma rezultātus ir ietekmējusi situācija aptauju laikā, tajos atspoguļojas bažas, ko vēlēšanu kampaņā puda politiskās partijas, un nekādā ziņā neatspoguļojas bažas, ko radījuši vēlākie notikumi (SARS izplatīšanās, kari, teroristu uzbrukumi kaimiņvalstīs utt.). Taču **Pētījuma** konstatējumi sakrīt ar citu analīžu rezultātiem un, pēc autoru pārlicības, diezgan visaptveroši atspoguļo Latvijas iedzīvotāju pašreizējos priekšstatus par cilvēkdrošību.

Stratēģijām, kā mazināt Latvijas iedzīvotāju nedrošību minētajās piecās jomās, vajadzētu būt ar šādu ievirzi:

- veicināt individu ekonomisko drošību un mazināt ienākumu līmeņa nevienādību;
- paaugstināt Latvijas iedzīvotāju konkurētspēju jaunajos, globalizācijas radītajos apstākļos, pārorientējot izglītības sistēmu, lai tā vairāk veicinātu uz zināšanām balstītu tautsaimniecību, uzņēmējdarbību un ienākumu radīšanu;
- nodrošināt iedzīvotājiem finansiāli un citādi pieejamu kvalitatīvas medicīniskās aprūpes sistēmu, kas darbotos pēc caurredzamiem un saprotamiem noteikumiem, un veicināt veselīgu dzīvesveidu;
- ar koordinētu un vispusīgu rīcību samazināt un ierobežot narkotiku izplatību;
- turpināt sabiedrības informēšanu par HIV/AIDS profilaksi un “mazākā ļaunuma taktiku” (*harm reduction*);
- tā kā ģeogrāfiski Latvija atrodas Rietumeiropas un Austrumeiropas saskares joslā un, šās joslas valstīm iestājoties Eiropas Savienībā un NATO, tajā notiks lielas pārmaiņas, – sadarbībā ar reģionālām un citām starptautiskām valstiskajām un nevalstiskajām organizācijām izstrādāt un īstenot valdības līmeņa stratēģiju, kā apkarot organizēto noziedzību (piemēram, cilvēktirdzniecības, prostitūcijas un kontrabandas, narkotiku, ieroču, sprāgstvielu un zagtu automobiļu tirdzniecības tīklus) un novērst šās noziedzības sekas.

Drošumspējas faktoru pastiprināšana

Šis **Pārskats** ir netradicionāls: tā ieteikumi neattiecas uz tradicionālajām politikas jomām, piemēram, uz sociālo politiku, nodarbinātības vai vides politiku. Tas aicina uz tādu rīcībpolitiku, kas pastiprinātu konstatētos individu drošumspējas faktorus, lai indivīdi paši, kā arī grupas un valdība varētu labāk novērst vai

mazināt faktiskos vai subjektīvi izjustos draudus, it īpaši tos, kurus iedzīvotāji 2002.–2003. gadā atzinuši par visaktuālākajiem.

Tālāk ieskicēti dažādi ierosinājumi, kas vairāk vai mazāk izriet no **Pētījuma** konstatējumiem. Ierosinājumu nolūks ir aktivizēt sabiedrisko domu uz diskusijām, kurās varētu rasties jaunas idejas par to, kas cilvēkdrošības sfērā būtu darāms valsts politikas veidotājiem, sabiedriskām grupām un indivīdiem pašiem.

Ierosinājumi grupēti ap **Pētījumā** konstatētajiem drošumspējas faktoriem, kas savukārt sarindoti, sākot ar pašu vispārīgāko (DF5) un beidzot ar pašu konkrētāko (DF1). Tā kā cilvēkdrošība ir visaptveroša, dažādiem faktoriem piekārtotie ierosinājumi savstarpēji pārklājas un cits citu pastiprina.

Sadarbīga uzticēšanās valsts institūcijām un starptautiskām organizācijām.

Piektais drošumspējas faktors

Aizsargāt cilvēkdrošību tajās jomās, kur tas uzticēts valdībai

Valdība aicināta

- turpināt tādu rīcībpolitiku, lai valstī būtu nodrošināta demokrātija, politiska attīstība un sabiedrības saliedētība;
- balstīt tādas institūcijas un atbalstīt tādu rīcību, kas indivīdiem, kuriem ir zema drošumspēja, palīdzētu to paaugstināt;
- arī turpmāk veicināt makroekonomiskās vides stabilizēšanos, stimulēt tos tautsaimniecības sektorus, no kuriem visvairāk atkarīgs ekonomikas attīstības noturīgums un jaunu darba vietu rašanās; gādāt par tādiem apstākļiem, lai ekonomikas dinamisms būtu ilgstošs;
- veicināt “zināšanu ekonomikas” tapšanu, atbalstot zinātnisko un tehnoloģisko pētniecību un izglītību, kā arī inovatīvu uzņēmējdarbību;
- stimulēt cilvēkresursu attīstību, veicināt cilvēkiem iemaņas, kas vajadzīgas, lai veiksmīgi konkurētu starptautiskā, reģionālā vai globālā līmenī un arī iekšzemē;
- arī turpmāk proaktīvi piedalīties iekšzemes un starptautiskos pasākumos, kuru iniciatoru nolūks ir palielināt ekoloģisko drošību (piemēram, ierobežot mežu izciršanu, mazināt vides piesārņotību, risināt ar globālo silšanu un kodoldraudiem saistītas problēmas), kā arī vairo

drošību citās jomās, kurās indivīdi nedz vieni paši, nedz kopā ar citiem sevišķi daudz nevar sasniegt.

Sabiedrības informēšana

Valdībai būtu

- jāsniedz viegli pieejama un saprotama informācija par savu rīcībpolitiku visās cilvēkdrošības jomās (piemēram, par valsts maksātiem sociālās drošības pabalstiem), par saviem centieniem atrisināt aktuālus cilvēkdrošības jautājumus;
- jāsniedz objektīva un vispusīga informācija par reģionālās integrācijas un globalizācijas jautājumiem, izgaismojot, kādas iespējas tā paver un cik pamatotas ir bažas par potenciālajiem draudiem (arī bažas, kas saistītas ar Latvijas pievienošanos Eiropas Savienībai);
- pārliecinošāk jārāda, ka tā grib un spēj nodrošināt tādus globālus sabiedriskos pakalpojumus kā, piemēram, ilgtspējīga vide, un iedzīvotāji jāinformē par to, ar kādiem pasākumiem tā apkaros tādus globālus draudus kā bīstamu slimību un starptautiskās noziedzības izplatīšanās.

Veicināt uzticēšanos valdībai un sadarbību ar to

Valdības spēju reaģēt uz draudiem, kurus izjūt indivīdi, ietekmē tas, kādā pakāpē un kvalitātē iedzīvotāji piedalās valstiski svarīgu jautājumu izlemšanā.

Valdībai vajadzētu

- rosinot sabiedriskas diskusijas par aktuālām politiskām problēmām, veicinot svarīgu jautājumu izlemšanas caurredzamību un būtiski ierobežojot korupciju, panākt lielāku sabiedrības uzticēšanos un pašārvību;
- nodrošināt plašu sabiedrības aprindu līdzdalību politiskajos procesos, regulārāk rīkojot dažādu valsts institūciju (arī pašvaldību) apspriešanos ar nevalstiskām organizācijām un indivīdiem; kā liecina vairāku institūciju uzsāktā šādas apspriešanās prakse, rīcībpolitikas izstrādātājiem, Saeimas deputātiem un citiem politiķiem tā būtu lieliska pirmslēmumu un pēclēmumu (*ex post* un *ex ante*) atgriezeniskā saite ar sabiedrību;
- savas rīcības skaidrošanā pastiprināt valdības iestāžu sadarbību ar plašāku sabiedrību; piemēram, tiesībsargājošām institūcijām cilvēki vairāk uzticētos, ja tās viņus regulāri informētu, ar konkrētiem piemēriem parādot, kā to darbība mazina potenciālos draudus.

Tīklspeja (spēja pozitīvi iesaistīties sabiedriskos tīklos). Ceturtais drošumspējas faktors

Spēja darboties sabiedriskos tīklos un tos veidot ir viens no būtiskākajiem drošumspējas faktoriem, kas konstatēti **Pārskatā**. Ko varētu darīt, lai Latvijā rastos vairāk veiksmīgu sabiedrisko tīklu?

Precīzi noteikt tīklu attīstības faktoros

Valdībai un pašvaldībām vajadzētu analizēt tīklu nozīmi cilvēkdrošības problēmu risināšanā indivīda, vietējās kopienas un visas sabiedrības līmenī. Šajā nolūkā noderīga būtu papildu informācija par to, kādi sabiedriskie tīkli jau izveidoti, kā tie darbojas un kur ir to veiksmes atslēga.

Veicināt tīklu uzsākšanu

Pašvaldība savas teritorijas iedzīvotājiem var radīt reālas iespējas iesaistīties municipālo projektu izstrādāšanā, realizēšanā un novērtēšanā. Ja pašvaldības amatpersonām būtu veiksmīgs dialogs ar vietējās sabiedrības locekļiem, pašvaldībai būtu vieglāk izlemt, kā labāk izlietot kopienas resursus. Savukārt iedzīvotājiem būtu dotas lielākas iespējas pašiem vairot savu cilvēkdrošību.

Veicināt sabiedrības atbalstu vietējiem tīkliem

Lai tīkli būtu efektīvi, tie morāli un materiāli jāatbalsta sabiedrībai, it īpaši tuvākajai kopienai. Atbalstītāji var būt uzņēmēji, pašvaldības, nevalstiskās organizācijas un indivīdi. Daži piemēri.

- Pašvaldības varētu pozitīvāk izturēties pret vietējo tīklu darbību, publiski pateicoties (izsakot atzinību, pasniedzot balvas utt.) cilvēkdrošības labā daudz darījušiem indivīdiem un grupām, sadarbībā ar plašsaziņas līdzekļiem regulāri informējot sabiedrību par tīklu darbību, palīdzot nokārtot administratīvās procedūras. Pašvaldība var izveidot centru, kas vietējās kopienas cilvēkiem un organizācijām nodrošinātu iespējas satikties, saņemt nepieciešamo informāciju (piemēram, par nevalstiskām organizācijām), piekļūt internetam, iekārtot mājaslapu, sadarboties ar citām organizācijām.
- Nevalstiskās organizācijas varētu atbalstīt sabiedrisko tīklu rašanos, informējot un

konsultējot individuālus un grupas par to, kā piesaistāmi līdzekļi, kā rakstāmi projekti u. tml., organizējot seminārus un mācību kursus.

- Uzņēmēji var kļūt par filantropiem un sniegt tikliem materiālu atbalstu. Valdība tādu filantropiju var veicināt, nevalstisko organizāciju finansālajiem atbalstītājiem piešķirot būtiskas nodokļu atlaides. Uzņēmēji varētu rosīgāk iesaistīties sociāli atbildīgā uzņēmējdarbībā, kas veicinātu cilvēkdrošību.

Ekonomiskā drošība (paredzami, pietiekami ienākumi). Trešais drošumspējas faktors

Ekonomiskā drošība ir vispārējs drošumspējas faktors, kas aptver visus pārējos faktoros. Daži no rīcības virzieniem varētu būt šādi.

Valdības līmenī

Valdībai vajadzētu

- arī turpmāk veicināt uz investīcijām balstītu makroekonomisko izaugsmi bez inflācijas, nodrošināt finansiālu stabilitāti;
- īstenot tādu fiskālo politiku, kas izlīdzinātu nodokļu slogu un palielinātu nodokļu iekasēšanu, kā arī efektīvizētu budžeta izdevumus un nodrošinātu, lai tie sasniedz mērķus, kam līdzekļi atvēlēti;
- izstrādāt proaktīvu un mērķtiecīgu darbaspēka tirgus politiku;
- attiecīgi atbalstot zinātnisko un tehnoloģisko pētniecību un izglītību, nodrošināt, lai nākotnē Latvija spētu konkurēt ar citām “zināšanu ekonomikas” valstīm;
- materiāli atbalstīt tādu kategoriju maznodrošinātos kā ilgstoši bezdarbnieki, pensionāri, ilgi slimojošie un lielas ģimenes ar zemiem ienākumiem.

Šādu politisko nostādņu realizēšanai vajadzētu veicināt to, ka sāk mazināties samīlzusī ienākumu nevienādība, kas atzīta par vienu no galvenajiem nedrošības avotiem.

Kopienas līmenī

- Pašvaldības un vietējās organizācijas (piemēram, krājaizdevu sabiedrības, arodbiedrības, pacientu tiesību organizācijas) var atbalstīt neoficiālos tīklus, kas palielina cilvēku ekonomisko drošību.

- Pašvaldības un vietējās organizācijas var arī atbalstīt neoficiālos tīklus, kas ekonomiski un sociāli palīdz indivīdiem (kopīga bērnu aprūpe, ģimenes locekļu vai kaimiņu palīdzība veciem cilvēkiem u. tml.).

Individuālajā līmenī

Indivīdiem vajadzētu

- savu enerģiju un līdzekļus ieguldīt plaša profila izglītībā (arī mūžizglītībā), kas veicinātu ne tikai viņu profesionālo izaugsmi un drošumspēju, bet arī Latvijas virzīšanos uz “zināšanu ekonomiku”;
- attīstīt sevī uzņēmību un proaktīvu nostāju;
- mācīties konkurēt un arī nedrošā situācijā saskatīt potenciālas iespējas.

Pozitīvas tuvākās attiecības. Otrais drošumspējas faktors

Veicināt pozitīvas attiecības

- Valdībai, oficiālajiem tīkliem, tāpat arī pašām ģimenēm un indivīdiem katram savā veidā jāveicina, lai ģimenēs (arī vecākiem ar bērniem) un starp ģimenēm valdītu pozitīvas attiecības. Jāveicina, lai pozitīvas savstarpējās attiecības būtu gan pieaugušiem indivīdiem, gan arī, piemēram, skolotāju un bērnu starpā.
- Valdībai vajadzētu aktīvāk īstenot savu pasludināto ģimenes politiku (arī radīt speciālistu apmācīšanas institucionālo mehānismu un finansēt konkrētus projektus).
- Valsts institūcijām un nevalstiskām organizācijām vajadzētu veicināt un atbalstīt izglītojošus kursus, kuros vecāki mācās bērnu audzināšanas metodes un paņēmienus, un tāpat arī kursus, kuros skolotāji mācās pozitīvi ietekmēt bērna attiecības ar skolotājiem un vienaudžiem.

Pozitīvas indivīda īpašības. Pirmais drošumspējas faktors

- Apmierinātība ar dzīvi
- Pārliecība, ka spēj ietekmēt apstākļus / Uzņēmība
- Pašcieņa
- Veselība
- Ticība Dievam
- Piederības apziņa

Veicināt labu fizisko, psihisko un garīgo veselību

Valdības institūcijām, nevalstiskām organizācijām un pašiem indivīdiem vajadzētu atbalstīt pozitīvu, veselīgu dzīvesveidu. Īpaši būtu minams veselīgs uzturs, pienācīga fiziskā slodze, harmoniska garīgā attīstība, agrīna fiziskās vai psihiskās veselības problēmu atklāšana, atbilstoša ārstēšanās un atveseļošanās.

- Psihologiem, psihoterapeitiem, sociālajiem darbiniekiem un citu profesiju speciālistiem vajadzētu bērniem un pieaugušajiem sniegt vairāk iespēju iemācīties saprast un pareizi paust savas domas un jūtas, kā arī dalīties ar citiem savā pozitīvajā un negatīvajā pieredzē.
- Indivīdi varētu izpētīt, kādas iespējas viņiem būtu pievērsties savām garīgajām vērtībām un vajadzībām, iesaistīties jaunradē vai garīgās nodarbēs.
- Valdībai jānodrošina labākas iespējas izmantot fiziskās un garīgās veselības aprūpes pakalpojumus, tiem jāatvēr lielāks finansējums.
- Valsts institūcijām un nevalstiskām organizācijām iedzīvotāji plašāk un labāk jāinformē par narkotiku un alkohola lietošanas briesmām, jāpadziļina viņu izpratne par atkarību un līdzatkarību, kā arī jāpaplašina rehabilitācijas iespējas.

Veicināt konstruktīvu pašvērtējumu

Lai palielinātos indivīda kopējā cilvēkdrošība, viņam ar pozitīvu attieksmi jānovērtē sava personība, jāsaprata savas pozitīvās īpašības, talanti un spējas. Pozitīvs pašnovērtējums ne tikai vairo pašcieņu, bet arī dod spēju uzņemties lielāku atbildību par savu dzīvi un līdz ar to arī spēju saskatīt savas personiskās problēmas, meklēt risinājumus, vajadzības gadījumā izmantojot kāda palīdzību.

Valsts institūcijām un nevalstiskām organizācijām jāveicina un jāatbalsta

- izglītojoši kursi, kuros vecāki mācās saskatīt un izkopt bērnu pozitīvās īpašības, talantus un spējas;
- izglītojoši kursi, kuros skolotāji mācās saskatīt un izkopt skolēnu pozitīvās īpašības, talantus un spējas.

Psihologiem, psihoterapeitiem, sociālajiem darbiniekiem un citu profesiju speciālistiem

- jāpiedāvā pieaugušajiem vairāk iespēju iesaistīties tādās individuālās un grupu nodarbībās, kas attīsta konstruktīvu pašvērtējumu.

Cilvēkdrošība: rīcības prioritātes

Lai aplūkotie pieci drošumspējas faktori Latvijas sabiedrībā nostiprinātos iespējami pilnīgāk un iespējami plašāk, jāisteno šādas prioritātes.

1. Ne indivīda, ne valdības resursi nav neierobežoti, un, lai indivīdu drošība un drošības sajūta būtiski paaugstinātos, viņi jārosina iesaistīties tiklos un pašiem tos veidot. Cilvēkiem jāizskaidro, kādas priekšrocības tas dod, viņiem jāiemācās tiklus padarīt darbotiespējīgus, un tiklīdz darbības uzsākšanā viņiem ir nepieciešams valdības atbalsts. Jāraugās, lai tikli cilvēkdrošību palielinātu, nevis mazinātu.

2. Nekavējoties jānovērš varmācība pret bērniem. Jāpārtrauc fiziskās un emocionālās varmācības tradīciju pārmantošanās no paaudzes uz paaudzi.

3. Gan ģimenēm, gan indivīdiem vajadzīgi stabili un paredzami ienākumi. Ideālais ienākumu avots ir oficiāls darbs, alternatīva – dažādu shēmu sociālās apdrošināšanas izmaksas (pensionāriem, bezdarbniekiem, maznodrošinātajiem, cilvēkiem ar īpašām vajadzībām, slimajiem utt.). Valdībai un pašvaldībām jāisteno proaktīva nodarbinātības politika (nepieciešamas jaunas koncepcijas un shēmas).

4. Pasīvie indivīdi būtu ar īpašiem pasākumiem jārosina pievērsties savām nedrošības jomām. Ar tradicionālās izglītības un tālākizglītības palīdzību viņiem jādara pieejamas attiecīgās zināšanas un prasmes. Cilvēkiem jāsaprot, ka, pieaugot globalizācijai, pieaugs arī pārmaiņu ātrums un ka savas prasmes un zināšanas jāvairo nepārtraukti.

5. Galvenā drošības gādniece – gan cilvēkdrošības mērķu aktualizēšanā, gan indivīdu stimulēšanā pastiprināt savus drošumspējas faktorus – ir valdība. Valdībai jārūpējas, lai indivīdiem būtu iemesls ticēt, ka tā strādā augsti nedrošo indivīdu labā. Tātad tai jāpierāda, ka tā spēj labi darboties un sabiedrības uzticību attaisno. Valdības pienākums ir izskaidrot savu rīcību un iedibināt tālākus ceļus sadarbībai ar valsts iedzīvotājiem. Maz ticams, ka pasīvie indivīdi ar augstu nedrošības pakāpi gluži spontāni sāks iesaistīties tiklos vai darīs ko citu savas drošības interesēs. Indivīdu vai ģimeņu centieni novērst akūtos draudus būs lemti neveiksmei, ja tos neatbalstīs proaktīva valdības politika.

6. Latvijas iedzīvotājus vajadzētu labāk informēt par to, ko valdība viņu vārdā un viņu drošības interesēs

darā globālās un reģionālās starptautiskajās organizācijās. Tad sabiedrība vairāk atbalstīs valdības politiskās nostādnes šajās organizācijās (pagaidām daudziem tās nav skaidras).

Tautas attīstības līmenim Latvijā paaugstinoties un Latvijas valdībai savā politikā vairāk domājot, kā palielināt cilvēkdrošību un pastiprināt indivīdu drošumspējas faktorus, aktīvo, drošo un drošībā dzīvo-

jošo cilvēku skaits jūtami palielināsies. Indivīdos, kam savu pamatvajadzību apmierināšana būs nodrošināta, pamazām nobriedīs apziņa, ka arī viņiem pašiem ir svarīga loma visos drošības lokos – ne vien ģimenē un tuvākajā apkaimē, bet arī kopienā, visā valstī, Eiropā un pasaulē. Aizvien vairāk Latvijas iedzīvotāju apzināsies, cik lielā mērā arī viņi paši var veicināt globālās sabiedrības, vispasaules kopienas drošību.